

שמואל א'

פרק י"ב

א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקוֹלְכֶם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי וְאִמְלִיד עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ:

מצודת דוד: הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקוֹלְכֶם וגו' - רוצה לומר: עד לא המלכתי מלך לא יכולתי להוכיח אתכם, כי פן תחשבו שתכלית דברי המה למנוע המלכת מלך, ולזה שמעתי בתחילה לקולכם והמלכתי מלך.

ב וַעֲתָה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ | מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זָקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הָעָם אֲתֹכֶם וְאֲנִי הִתְהַלֵּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְעוּרִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה:

מצודת ציון: וְשִׁבְתִּי - השיבה הוא יותר מהזקנה. הָעָם - הנה הם.

מצודת דוד: וַעֲתָה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם - אבל עתה הואיל והמלך מתהלך לפניכם והוחזק במלוכה, ואם כן מי הוא אשר יערב לבו להעבירו ממלכותו. וְאֲנִי זָקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הָעָם אֲתֹכֶם - וגם אני זקנתי, וכוחי תש להחזיק עוד בממשלה, ובני הלא המה אתכם נכונים לעבודת המלך, וחפצים בו כמותכם, ואם כן שוב אין מקום לומר שרוח אחרת אתי, ולזה אדבר עתה דברי. וְאֲנִי הִתְהַלֵּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְעוּרִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה - רוצה לומר: ועוד הלא הייתי מתהלך לפניכם מעיר לעיר לשפוט אתכם, ולא יום ולא יומים, כי אם מנעורי עד היום הזה. ואם כן כולכם מכירים ויודעים אותי, אשר לא כן אנכי הולך בתחבולות וערמומית.

ג הִנְנִי עֲנוּ בִּי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר | מִי לִקְחֹתִי וְחִמּוֹר מִי לִקְחֹתִי וְאֶת־מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת־מִי רִצּוֹתִי וּמִי־מִי לִקְחֹתִי כִּפֹּר וְאֲעֲלִים עֵינֵי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם:

שמואל א'

פרק י"ב

מצודת ציון: עֲנוּ - העידו, כמו (שמות כ' יג) "לא תַעֲנֶה". שׁוֹר מִי - שור של מי. עֲשִׂקְתִּי - מלשון עושק וגזל. רִצּוֹתִי - ענינו שבירת הגוף, וכן (דברים כ"ח לג) "עֲשִׂשׁוּק וְרִצּוֹץ". כִּפֹּר - פדיון.

מצודת דוד: הִנְנִי עֲנוּ בִּי נֶגֶד ה' וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ - רוצה לומר: בעוד שאני פה, ענו בי נגד ה' ונגד המלך הנמשח מה'. וּמִי לִקְחֹתִי כִּפֹּר - פדיון על פשעו. וְאֲעֲלִים עֵינֵי בּוֹ - ובעבור הכופר העלמתי עיני מבלי לענשו עונש הראוי. וְאֲשִׁיב לָכֶם - רוצה לומר: וכאשר תענו בי דבר מה בעודי פה, הנה אשיב לכם על דבריכם.

ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רִצּוֹתָנוּ וְלֹא־לִקְחֹת מִי־אִישׁ מֵאֻמָּה:

מצודת דוד: וְלֹא לִקְחֹת מִי־אִישׁ מֵאֻמָּה - שום דבר מה.

ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בָּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצְאָתֶם בְּיָדִי מֵאֻמָּה וַיֹּאמְרוּ עַד:

מצודת דוד: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד ה' בָּכֶם וגו' - ה' יהיה לעד, וגם משיחו יהיה לעד, אשר לא מצאתם בידי שום דבר שאינו הגון. וַיֹּאמְרוּ עַד - רוצה לומר: כל אחד אמר "כן הדבר, ה' יהיה עד, וכן משיחו יהיה עד". או שאול לבד אמר "אני אהיה עד".

ו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֲשֶׁר הָעֲלָה אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

מצודת ציון: אֶת מֹשֶׁה - עם משה, רוצה לומר: על ידו.

מצודת דוד: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם - אחר

שמואל א' פרק י"ב

שאמרו שלא מצאו בידו מאומה, חזר לדבר דבריו להוכיחם. ה' אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת מִשְׁהָ וְאֵת אֶהְרֹן - רוצה לומר: הלא כולכם ידעתם מעשה ה' אשר עשה עם משה ועם אהרן, רוצה לומר: הנפלאות שעשה על ידם ועמהם. וְאֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת אַבְוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - על ידי הנפלאות ההם העלם ממצרים.

ז וַעֲתָה הִתִּיצְבוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֶת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶתְכֶם וְאֵת אַבְוֹתֵיכֶם:

מצודת ציון: וְאַשְׁפֹּטָה - אתוכח, כמו (יחזקאל כ"ד) "הִתְשַׁפּוּט אוֹתָם".

מצודת דוד: וַעֲתָה הִתִּיצְבוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם לִפְנֵי ה' וגו' - רוצה לומר: הואיל וידעתם, עמדו ואתוכח עמכם על כל צדקות ה' וכו', רוצה לומר: נצחון הויכוח יהיה עם הצדקות.

ח כְּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעַקוּ אַבְוֹתֵיכֶם אֵלֵיהֶן וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אַבְוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיָּשׁוּבוּ בְּמָקוֹם הַזֶּה:

מצודת ציון: וַיּוֹשְׁבוּם - מלשון ישיבה.

מצודת דוד: כְּאֲשֶׁר בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וגו' - רוצה לומר: וזה הויכוח שעם הצדקות, שהנה כאשר בא יעקב למצרים, היה סוף הדבר שזעקו אבותיכם אל ה' מקושי השעבוד, ושלח את משה וכו', ולא היה להם אז מלך ללחום מלחמתם.

ט וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שָׂר־צָבָא חֲצֹר וּבִנְד־פְּלִשְׁתִּים וּבִנְד־מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחָמוּ בָּם:

מצודת ציון: וַיִּמְכְּרוּ - מסרם, וכאילו מכרם.

מצודת דוד: וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וגו' - ובכואם לארץ שכחו את ה', ומסרם ביד הגוים. וַיִּלְחָמוּ בָּם - רוצה לומר: כי מתחילה לחמו בישראל, ולאחר זמן מסרם ה' בידם.

י וַיִּזְעַקוּ אֵלֵיהֶן וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וְנַעֲבֹד אֶת־הַבְּעֵלִים וְאֶת־הָעִשְׂתָּרוֹת וַעֲתָה הִצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדָךְ:

מצודת דוד: וַיִּזְעַקוּ אֵל ה' - התפללו לה', אבל לא שאלו להם מלך ללחום מלחמתם.

שמואל א' פרק י"ב

יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבֵּעֵל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שָׁמוּאֵל וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסְבִּיב וַתָּשָׁבוּ בְּטָח:

מצודת ציון: יִרְבֵּעֵל - זה גדעון. בְּדָן - בן דן, זה שמשון מבני דן.

מצודת דוד: וַיִּשְׁלַח ה' אֶת יִרְבֵּעֵל - עם כי לא היו מולכים בישראל, הציל ה' אתכם על ידיהם מיד אויביכם היושבים מסביב.

יב וַתֵּרְאוּ כִּי־נִחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהִינָה אֱלֹהֵיכֶם מִלְּפָנֶיךָ:

מצודת דוד: וַתֵּרְאוּ כִּי נִחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וגו' - רצה לומר: אבל אתם כאשר ראיתם שבא עליכם מלחמה, אמרתם לי לא נהיה כאבותינו אשר היה השופט יוצא לפניהם במלחמה, כי אם מלך ימלוך עלינו, והוא ילחום מלחמתנו. וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְּפָנֶיךָ - אבל ה' הוא מלככם, והוא הלוחם מלחמותיכם עם השופט אשר יהיה, ואם כן הסכלתם עשו בשאלת המלך, כי הלא אמרתם שלא מצאתם בידי מאומה, והלא ראיתם שאין מעצור לה' להושיע ביד השופט, ומבלי מלך.

יג וַעֲתָה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שָׁאֲלַתֶם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ:

מצודת דוד: וַעֲתָה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ - אבל עתה מה שעבר אין, כי הלא המלך הנה הוא מולך ועומד. אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שָׁאֲלַתֶם וגו' - רוצה לומר: הלא זהו המלך אשר בעבור התשועה שעשה בחרתם בו, אחר אשר שאלתם על המלך והקב"ה הסכים על ידכם והמליכו, חזרתם ובחרתם בו מעצמיכם. ואם כן אחר כל זאת שוב אין להשיב, ומלך ימלוך.

יד אַם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבַּדְתֶּם אוֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְהִתֵּם גַּם־אִתְּכֶם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהִינָה אֱלֹהֵיכֶם:

מצודת ציון: תִּמְרוּ - מלשון מרי ומרד.

מצודת דוד: אַם תִּירָאוּ אֶת ה' וְעַבַּדְתֶּם אוֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת פִּי ה' וגו' -

שמואל א' פרק י"ב

רוצה לומר: אך אם תיראו את ה' וכו', אז כולכם תהיו אחר ה', כי הוא ילך לפניכם למלחמה, ואתם תלכו אחריו.

טו וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת-פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד-יְהוָה בָּכֶם וּבְאַבְתֵּיכֶם:

מצודת דוד: וְהִיתָה יַד ה' - מכת יד ה'. בָּכֶם וּבְאַבְתֵּיכֶם - ובמלכיתכם, כי כל שר ומושל נקרא בלשון אב, וכן (בראשית מ"ה ח) "וַיְשִׁימֵנִי לְאָב לַפְרָעָה".

טז גַּם-עֲתָה תִּתְּנָהּ הַתִּיצָבוּ וּרְאוּ אֶת-הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יַהֲוֶה עֲשֵׂה לַעֲיֵנֵיכֶם:

מצודת דוד: גַּם עֲתָה תִּתְּנָהּ הַתִּיצָבוּ וּרְאוּ וגו' - רוצה לומר: ואם תשיבו לומר: אם שאלת המלך רעה היתה בעיני ה', למה הסכים על ידינו? על זה אשיב לכם: גם עתה אחר שהסכים, התיצבו וראו וכו', ומזה תשכילו לדעת דרכי ה', אשר ימלא שאלת השואל אף אם היא רעה בעיני ה', וגם אם לשואלה לא לטובה יחשב.

יז הֲלוֹא קִצִּיר-חֲטִיטִים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל-יְהוָה וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר וַיְדַעוּ וּרְאוּ כִּי-רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשֹׂאֵל לָכֶם מֶלֶךְ:

מצודת ציון: רַבָּה - גדולה.

מצודת דוד: הֲלוֹא קִצִּיר חֲטִיטִים הַיּוֹם - ואם כן עתה המטר לקללה תחשב, ואף רעה היא בעיני ה' להביא הקללה בעולם על לא דבר. אֶקְרָא אֶל ה' וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר - ועם כל זאת כאשר אקרא אל ה' על המטר, ישמע קולי ויתן קולות רעמים ומטר, כי כן ימלא שאלת המבקש, הטובה היא אם רעה. וַיְדַעוּ וּרְאוּ כִּי רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי ה' לְשֹׂאֵל לָכֶם מֶלֶךְ - ובזה דעו שרבה רעתכם וכאשר אמרתי, ואף שהסכים המקום עמכם, כי כן מעשה ה'. אבל האמת הוא שעשיתם הרע לעצמכם, וגם רעה בעיני ה'.

יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל-יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֶלֶת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל-יִשְׂרָאֵל אֶת-יְהוָה וְאֶת-שְׁמוּאֵל:

מצודת דוד: וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל ה' - על המטר כאשר אמר. וַיִּירָא כָּל הָעָם מֵאֵד אֶת ה' -

שמואל א' פרק י"ב

בעבור חטא שאלת המלך. וְאֶת שְׁמוּאֵל - על שהמליכו מלך בחייו, וכאילו מאסו בו.

יט וַיֹּאמְרוּ כָּל-יִשְׂרָאֵל אֶל-שְׁמוּאֵל הַתִּפְּלֵל בְּעַד-עֲבָדֶיךָ אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל-נָמֹת כִּי-יִסְפְּנוּ עַל-כָּל-חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לְשֹׂאֵל לָנוּ מֶלֶךְ:

מצודת דוד: כִּי יִסְפְּנוּ עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לְשֹׂאֵל לָנוּ מֶלֶךְ - על החטאים אשר עשינו מאז, הוספנו עוד לעשות הרע בשאלת המלך.

כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עָשִׂיתֶם אֶת כָּל-הָרָעָה הַזֹּאת אֲדָּה אֶל-תְּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת-יְהוָה בְּכָל-לִבְבְּכֶם:

מצודת דוד: אַתֶּם עָשִׂיתֶם אֶת כָּל הָרָעָה הַזֹּאת אֲדָּה אֶל תְּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי ה' - רוצה לומר: הלא אתם כבר עשיתם ואין להשיב, אך אל תסורו מה', ויכופר העון.

כא וְלֹא תְסוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי הַתָּהוּ אֲשֶׁר לֹא-יֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי-תָהוּ הַמָּה:

מצודת ציון: הַתָּהוּ - הוא דבר שאין בו ממש, כמו (בראשית א' ב) "וְהָאָרֶץ הִיְתָה תוֹהוּ". יֹעִילוּ - מלשון תועלת.

מצודת דוד: וְלֹא תְסוּרוּ וגו' - לא תסורו מה' ללכת אחרי עבודה זרה, כי ההליכה ההיא היא ההליכה אחרי התוהו וכו', שאין בהם ממש.

כב כִּי לֹא-יָטוּשׁ יְהוָה אֶת-עַמּוֹ בְּעִבּוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם לֹו לָעַם:

מצודת ציון: יָטוּשׁ - יעזוב. הוֹאִיל - כמו (שמות ב' כא) "וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה".

מצודת דוד: כִּי לֹא יָטוּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ בְּעִבּוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל - נתן טעם למה לא ייראו ממה שעשו, ואמר: כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול שלא יחולל. כִּי הוֹאִיל ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם לֹו לָעַם - רוצה לומר: כבר נשמע אשר רצה בכם להיות לו לעם סגולה, ואם יטוש אתכם אף כשתטיבו דרככם מהיום ומהלאה, יאמרו אז מבלי יכולת עזבם.

כג גַּם אֲנֹכִי חָלִילָה לִי מִחַטָּא לִיהוָה מִחֲדָל לַהֲתַפְּלֵל בְּעַדְכֶם וְהוֹרִיתִי אִתְּכֶם בְּגֶדֶךָ הַטּוֹבָה וְהִישָׁרָה:

מצודת ציון: חִלִּילָהּ - חולין וגנאי. וְהוֹרִיתִי -
אלמד, כמו (ישעיה כ"ח ט) "יִוְרָה דָּעָה".

מצודת דוד: גַּם אֲנֹכִי חִלִּילָהּ לִי מִחַטּוֹא לֵה' וגו' - רוצה לומר: כמו שהמקום יכפר העון הזה, כן גם אנכי אמחול על עלבוני. כי חלילה לי מחטוא לה' להיות אכזרי מלמחול, ולחדול מלהתפלל בעדכם, כי באמת אתפלל כאשר אמרתם, אף אלמד אתכם בדרך הטובה.

כד | אָךְ | יִרְאוּ אֶת־יְהוָה וְעִבְדֶּתֶם אֹתוֹ בְּאַמֶּת בְּכָל־לִבְבְּכֶם כִּי רָאוּ אֶת אֲשֶׁר־הִגְדֵּל עִמָּכֶם:

מצודת דוד: אָךְ יִרְאוּ אֶת ה' וְעִבְדֶּתֶם אוֹתוֹ בְּאַמֶּת בְּכָל לִבְבְּכֶם - כי אז תועיל תפלתי. כִּי רָאוּ אֶת אֲשֶׁר הִגְדֵּל עִמָּכֶם - אשר הגדיל חסדו עמכם, למחול העון הזה.

כד | וְאִם־הִרְעַ תִּרְעוּ גַם־אַתֶּם גַּם־מִלִּפְנֵי תִסְפוּ:

מצודת ציון: תִּסְפוּ - ענינו כליון, כמו (ירמיה ח' יג) "אֶסּוּף אֶסִּיפִם".

מצודת דוד: וְאִם הִרְעַ תִּרְעוּ - רוצה לומר: אם תיטיבו מעשיכם, לא יזיק לכם המלך, ואם הרע תרעו לא יועיל לכם, כי כולכם תספו.

